

УДК 72.025.4/9

Н. А. Лещенко*кандидат архітектури,**доцент кафедри інформаційних технологій в архітектурі КНУБА***СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ МАЛОГО
МІСТА (НА ПРИКЛАДІ ПРОПОЗИЦІЇ ПО РЕКОНСТРУКЦІЇ
ІСТОРИЧНОГО ЦЕНТРУ СМТ КЛЕВАНЬ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Анотація: в статті визначаються напрямки сучасного архітектурно-планувального та функціонального розвитку ансамблів історичних центрів малих міст.

Ключові слова: історичне мале місто, архітектурний ансамбль, домінанта, рядова забудова, планувальна структура, туристичний центр.

На сьогодні дуже актуальною залишається проблема існуючого стану та сучасного розвитку малих історичних міст. Вони, як правило, всі мають одну схему сучасного збереження планування та забудови. Досить добре збережена планувальна структура міста, але дуже погано – об'ємно-просторова. Це визвано тим, що були занедбані та зруйновані багато пам'яток архітектури, історичні домінанти та рядові історичні споруди внаслідок їх неправильного використання або невикористання взагалі. Нове будівництво велось без урахування історично складених традицій, форм і об'ємів, як правило, дешевими типовими спорудами. Це привело до того, що малі міста стали невиразними, з однаковою типовою забудовою в центрі. Таким чином, втративши пам'ятки архітектури і не здобувши сучасних цінних будинків, забудова малих міст стала не цікавою для туристичного відвідання. А це означає відсутність дуже важливої статті надходження фінансування в міський бюджет на розвиток міста.

Метою дослідження та реконструкції історичних малих міст має стати знаходження сучасної функції для малого міста, яка б дала змогу відновити його історичне значення та сприяла його сучасному розвитку.

Наукова новизна полягає у визначенні нових сучасних елементів забудови, необхідних для відновлення втраченої цілісності архітектурного ансамблю історичного центру. Новим є знайдення сучасних архітектурних споруд, які б змогли замінити втрачені ансамблем домінанти та акценти. Застосування нових форм для нових домінант та рядових споруд з урахуванням історично складених традицій у забудові.

Селище міського типу Клевань Рівненської області є типовим представником малих історичних міст Західноукраїнського регіону. Нарховує

8 тисяч мешканців населення. Має багату історію. Веде своє літочислення з 1458р. В 1654р. місто отримало Магдебургське право [2]. Має низку пам'яток архітектури: замок князів Чарторийських (1475р.), Благовіщенський костюол (1610-1630рр.), церква Різдва Христового (1777р.), синагога (XVIIIст.) [1], житлові та торгові будинки (XIX -поч. XX ст.) [3], які мають різний ступінь збереження.

В ході історичного розвитку Клевань знаходилась під впливом різних культур: польської, литовської, німецької та російської. Вони відігнали значну роль у формуванні міста, його ансамблів та окремих споруд. Забудова набула характерної регіональної ознаки – поєднання на одній території різнонаціональних архітектурних особливостей.

Історичний центр міста формували взаємопов'язані ансамбль ринкової площі, замку та храмові ансамблі. Вони розташовувались дуже близько один до одного, мали взаємний планувальний та об'ємно-просторовий вплив. В ансамблі історичного центру міста чітко виділялися домінуючі споруди замку, ратуші, Благовіщенського костелу та церкви Різдва Христового, які формували, такий собі, композиційний трикутник.

На сьогодні в місті досить добре зберіглось історичне планувальне рішення. Про це свідчить порівняння історичних та сучасного планів. Проте значно гірше зберіглась його об'ємно-просторова структура. Зникла ратуша, в зруйнованому стані знаходяться замок і синагога, знищені оборонні вали. Це сталося в наслідок їх неправильного використання та занедбання. Ансамбль історичного центру, таким чином, втратив більшість своїх домінант. Ще гірша ситуація з фонову забудовою. Більшість її є дизгармонуючою. З історичної рядової забудови добре збереглися лише два житлові будинки початку XX століття. Один з них розташований біля Благовіщенського костелу, інший – біля замку. Вони дуже схожі за архітектурно-планувальними параметрами, хоча і входять до складу різних ансамблів. Це дає можливість зробити висновок про тип рядових житлових споруд, який був притаманний всьому історичному центру міста.

Щоб не порушити характерні ознаки планування та повернути індивідуальність забудови ансамблю історичного центру міста, пропонується збереження, оновлення та частково перетворення кварталів. При цьому необхідно зберегти характерну композицію забудови в кварталах. Вона має бути щільною, замкненою по контуру кварталу, створювати внутрішній простір, який активно використовується. Форма та розмір нових кварталів були визначені після співставлення історичного та сучасного планів міста, шляхом їх накладання один на одного. Щоб виділити ансамбль історичного центру із загальної планувальної структури міста, пропонується щільна забудова тільки в

кварталах, які примикають до двох головних перпендикулярних історичних вулиць, що поєднують замковий ансамбль, ринкову площу, ансамбль Благовіщенського костелу та синагогу. За межами цих кварталів забудова повинна бути зозріженою, садибною.

Пропонується цілісна реставрація та відтворення втрачених частин пам'яток архітектури, часткова та повна модернізація цінних та малоцінних рядових споруд, в залежності від ступеня їх збереження. Також має бути активне введення в історичний ансамбль нової фонові забудови. Вона має нові форми, виконана з нових матеріалів. Основний принцип при проектуванні нових будинків – нове підпорядковано існуючим історичним спорудам і пам'яткам (за об'ємом, за тектонікою). Це необхідно, щоб не порушити характерну для ансамблів малих міст компактність і камерність.

Серцевиною історичного центру міста є ринкова площа. Внаслідок низки пожеж кінця XIX ст. була повністю зруйнована її домінанта – ратуша. Пізніше – ряд торгових будинків [3]. Це привело до занепаду ансамблю ринкової площі вцілому. Із зникненням ратуші була порушена характерна трикутна композиція домінант ансамблю всього історичного центру. Щоб відновити цю композицію, слід створити домінанту на ринковій площі. Пропонується не відтворювати зниклу ратушу, тому що не збереглися чіткі історичні її креслення. Є тільки її місце розташування та контур. Доречним буде побудувати нову домінанту, в нових формах і з новою функцією, яка б архітектурно організувала ансамбль ринкової площі та функціонально сприяла розвитку міста, як туристичного центру. Це має бути туристичний центр, з приміщеннями інформаційного і культурного обслуговування туристів, сувенірними лавками на першому поверсі, кафе і терасою відпочинку на другому поверсі та оглядовою вежою.

Фоном для нової домінанти повинна стати рядова забудова ринкової площі. Її слід проектувати притримуючись принципів однорідності та супідрядності домінанті. Рядова забудова організовується в одну суцільну лінію з трьох сторін ринкової площі. Складається із розташованих впритул один до одного схожих за розмірами та об'ємом окремих будинків. Їх довжина, ширина та висота були вибрані виходячи з розмірів збережених історичних будинків, а також аналізу іконографій. Кутові будинки площі слід виділити, як акценти. Їх рекомендується зробити вищими за рядові на півповерх та поверх, ускладнити пластику їх фасадів та форми завершення. На першому поверсі в цих будинках доречно буде розмістити магазини, кав'ярні, майстерні народного промислу та майстерні по виготовленню сувенірів. Другий поверх слід віддати під житло, як постійне для мешканців міста, так і тимчасове для туристів.

Територію ринкової площі пропонується зробити пішохідною, насичити елементами благоустрою: інформаційними знаками, квітниками, світильниками, лавками для відпочинку; обладнати стоянки для велосипедів. Ансамбль ринкової площі слід об'єднати з ансамблем Благовіщенського костюлу пішохідною вулицею, забудова якої повинна бути продовженням забудови площі. Крім простору площі та пішохідної вулиці пропонується активно використовувати простір в середині кварталів, що формують площу та цю вулицю. Там доречним буде розмістити відкриті та криті майданчики для відпочинку, виносні майданчики кафе. Слід активно застосовувати різні елементи благоустрою та малі архітектурні форми для збагачення та створення життєнасиченого середовища.

Іншим центром громадського тягіння має стати замок князів Чарторийських. На його основі пропонується організувати музейно-туристичний комплекс, до складу якого увійдуть виставкові зали, сувенірний магазин, ресторан, кінотеатр, готель, адміністративні та технічні приміщення. Благоустрій внутрішнього двору замку передбачає створення рекреаційної зони з пам'ятником князю Чарторийському, сцени, арени для лицарських поєдинків, відкритих майданчиків для кафе, відокремлених кадками з зеленими насадженнями, майданчиків для виставок та мастер-класів, доріжок, замощених клінкером, майданчиків для відпочинку з трав'яним покриттям та з використанням прийомів геопластики.

В зв'язку з тим, що місто пропонується розвивати, як туристичний центр, його історичний центр слід насичити наступними функціями: торгівельною, розважальною, культурно-освітньою, музейною, туристичного обслуговування, рекреаційною та житловою.

Транспортна проблема вирішується наступним чином. Магістраль Київ-Брест, Рівне-Луцьк, яка проходить через центр міста поруч з ринковою площею, відділяється з обох сторін зеленим захисним екраном. Перед в'їздами в історичний центр та на під'їзді до замку організуються стоянки автотранспорту. Ринкова площа та вулиця, що прямує до Благовіщенського костюлу, перетворюються в пішохідну зону з під'їздами обслуговуючого транспорту з прилеглих до них вулиць.

Усі ці міроприємства дозволять відновити ансамбль історичного центру міста, повернути йому індивідуальність та сприяти подальшому архітектурному розвитку. Це допоможе перетворити місто в туристичний центр цікавий та зручний для відвідування і включити місто до туристичного кільця малих історичних міст Західної України.

Література

1. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: В 4 т./ Госстрой УССР. Укрпроектреставрация. КиевНИИТИ. –К., 1985. – Т.3: Львовская обл., Николаевская обл., Одесская обл., Полтавская обл., Ровенская обл. –337с.
2. Рычков П. Дорогами южной Ровенщины. Москва, 1989. – 65с.
3. Теодорович Н.И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Почаев, 1890. - Т.2. - 490с.

Аннотация

В статье определяются направления современного архитектурно-планировочного и функционального развития ансамблей исторических центров малых городов.

Ключевые слова: исторический малый город, архитектурный ансамбль, доминанта, рядовая застройка, планировочная структура, туристический центр.

Annotation

The directions of modern architectural and planning and functional development of small towns historical centres' ensembles are determinate in the article.

Key words: small historical town, architectural ensamble, dominant, ordinary building, planning structure, touristical centre.